

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Державного університету
«Житомирська політехніка»
протокол № 12
від 25 грудня 2023 р.

ВІКТИМОЛОГІЯ **(методичні рекомендації до курсу)**

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійна програма «Екстремальна психологія»,
«Юридична психологія»
факультет педагогічних технологій та освіти впродовж життя
кафедра психології та соціального забезпечення

Затверджено на засіданні кафедри
психології та соціального
забезпечення
14 грудня 2023 р.,
протокол № 11.

Укладачі: кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціального забезпечення КОШИРЕЦЬ Василь, кандидат філософських наук, доцент кафедри психології та соціального забезпечення ОКСЮТОВИЧ Марина.

Житомир – 2023

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/2

Рецензенти: д.псих.н., професор, професор кафедри психології та соціального забезпечення О.А. Матеюк, д. філос. н., професор кафедри філософсько-історичних студій та масових комунікацій В.М. Слюсар.

Коширець В. В., Оксютівич М.О.

Віктимологія (методичні рекомендації до курсу). Автори: В.В. Коширець, М.О. Оксютівич, 2023. 17 с. Електронне видання (Протокол НМР № 12 від 25 грудня 2023 р.).

Навчально-методичні матеріали до курсу побудовані з урахуванням того, що частина курсу вивчається студентами самостійно. За умов, що на лекції відведена незначна кількість годин, то цей вид навчальної діяльності передбачає ознайомлення студентів лише із основними категоріями і поняттями, методами та психологічними теоріями предмета. Виходячи з цього, в методичних рекомендаціях до курсу пропонується виклад тем курсу, завдання до практичних занять, завдання для самостійної роботи студентів, перелік питань підготовки до іспиту, перелік літературних джерел рекомендованих для опрацювання.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» за освітньо-професійною програмою «Юридична психологія» та «Екстремальна психологія».

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 17/3</i>

ЗМІСТ

Вступ

Анотація курсу

Компетенції

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика насильства.

Змістовий модуль 2. Насильство і різні категорії жертв: діагностика, психологічна допомога, психопрофілактика.

Змістовий модуль 3. Психологічні основи віктимної поведінки особистості.

Змістовий модуль 4. Діяльність психолога з надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою.

Перелік питань до екзамену

Рекомендована література

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	

ВСТУП

Навчально-методичні матеріали рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» за освітньо-професійною програмою «Юридична психологія» та «Екстремальна психологія».

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Вивчення навчальної дисципліни зосереджене на найбільш важливих проблемах психології, відрізняється певною новизною викладення складних питань та наданням рекомендацій щодо застосування психологічних знань у практичній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальний курс «Віктимологія» тісно пов'язаний з курсами «Кримінальна психологія», «Судова психологія», «Психодіагностика», «Пенітенціарна психологія», «Загальна психологія».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

1. Змістовий модуль 1. Загальна характеристика насильства.
2. Змістовий модуль Насильство над різними категоріями жертв: діагностика та оцінка, психологічна допомога і психопрофілактика.
3. Змістовий модуль 3. Психологічні основи віктимної поведінки особистості.
4. Змістовий модуль 4. Діяльність психолога з надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – ознайомлення студентів з особливостями роботи психолога із жертвами насильства.

Завдання курсу:

- а) сформуванню у студентів адекватні сучасному рівню знань уявлення про види насильства, психологію жертви та кривдника,
- б) ознайомити студентів із сучасними методами психологічної допомоги в ситуації насильства та його профілактики,
- в) розвинути у студентів навички психологічної допомоги жертвам насилля.

У результаті вивчення курсу студент повинен знати:

- основні психологічні категорії насильства;
- основні поняття віктимології;
- психологію кривдника і жертви;
- наслідки пережитого насильства для різновікових та різноцільових категорій жертв;
- правила надання психологічної допомоги жертвам різних видів насильства;
- основні правила ненасильницької комунікації та основи асертивної поведінки;
- особливості профілактики насильства різних видів та психологічної допомоги його жертвам;

вміти:

- діагностувати різні види насильства над різними категоріями жертв, зокрема – над дітьми, жінками і людьми похилого віку;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 17/5</i>

- ефективно надавати психологічну допомогу жертвам та можливим свідкам різних видів насильства у різних вікових та цільових групах;
- розробляти програми психологічної профілактики насильства над дітьми, жінками і людьми похилого віку;
- проводити корекцію деструктивної поведінки кривдника;
- ефективно протистояти насильницьким впливам, виявляти маніпулятивний вплив, асертивно протистояти психологічному тиску.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/6

Змістовний модуль 1. Загальна характеристика насильства.

Тема 1. Проблема насильства в сучасному суспільстві.

1. Сучасна статистика різних видів насильства в світі.
2. Віктимологія: історія і сучасність.
3. Основні поняття віктимології.
5. Види насильства.
6. Цикл насильства.
7. Причини насильства і фактори

Тема 2. Загальні напрямки психопрофілактики насильства в сучасному суспільстві.

1. Специфіка профілактики насильства.
2. Роль мас-медіа в профілактиці насильства.
3. Роль мас-медіа в пропаганді насильства.

Тема 3. Ненасильницька комунікація як чинник психопрофілактики насильства.

1. Психологія стосунку «кривдник – жертва».
2. Агресивна поведінка як фактор насильства (компоненти агресивної поведінки, види агресивної поведінки за мотивами агресії).
3. Адиктивна поведінка та роль залежностей у насильстві. Етапи формування адиктивного процесу, психологічні особливості людини, схильної до формування адикцій, особливості uzалежнених осіб, які можуть бути чинником прояву насильства
4. Асертивна поведінка як чинник профілактики насильства. Теорія ненасильницької комунікації М. Розенберга, складові асертивної поведінки, особливості асертивних осіб, правила асертивної поведінки за М. Смітом.

Тема 4. Психологічне насильство в суспільстві.

1. Маніпуляція та психологічний тиск.
2. Маніпулювання особистістю і контроль свідомості.

Тема 5. Агресивна поведінка як основа насильства.

1. Поняття агресії.
2. Види агресії.
3. Теорії агресії.
4. Агресія як набута соціальна поведінка.
5. Атмосфера у сім'ї як джерело агресії у дітей.
6. Вплив демонстрації моделей агресивної поведінки на агресивність дітей.

Тема 6. Психологія кривдника.

1. Психологічний портрет особи, яка вчиняє насильство.
2. Психологічні особливості неповнолітніх кривдників.

Тема 7. Психологія жертви.

1. Типи жертв.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/7

2. Соціально-психологічна типологія жертв (Д.В. Рівман).

3. Класифікація жертв на основі характеру і міри вираженості особистісних якостей особи, які визначають її індивідуальну схильність до віктимності (Д.В. Рівман).

4. Класифікація жертв насилля на основі характеристик мотивації провідної віктимної активності особистості (В.А. Туляков).

5. Види віктимності.

6. Формування віктимності: теорії і моделі (теорія віктимності як результату порушеного особистісного розвитку, теорія способу життя (the lifestyle / exposure theory) (Michael J. Hindelang, Michael R. Gottfredson and James Garofalo), модель міжособистісної віктимізації, модель насильства в сім'ї, теорія віктимологічного конфлікту, гендерна модель насильства).

Тема 8. Психологічні особливості жертв різних видів насильства.

1. Особливості сприймання жертви.

2. Поведінка жертв у різних фазах скоєння насильства.

3. Поведінка жертв сексуального насильства.

4. Жертви психологічного насильства.

5. Жертви фізичного насильства.

5. Закономірності поведінки заручників.

Змістовний модуль 2. Насильство над різними категоріями жертв: діагностика та оцінка, психологічна допомога і психопрофілактика.

Тема 9. Насильство над дітьми: діагностика та оцінка.

1. Види і форми насильства над дітьми.

2. Фактори ризику і причини жорстокого поводження з дітьми.

3. Визначення та діагностика насильства над дітьми.

Тема 10. Допомога дітям - жертвам насильства.

1. Основні принципи психологічної допомоги дітям, які стали жертвами насильства.

2. Кризова інтервенція в ситуації насильства над дітьми.

3. Умови та етапи індивідуальної психотерапевтичної роботи з дітьми-жертвами насильства.

4. Основні принципи групової психотерапевтичної роботи з дітьми, які стали жертвами насильства.

Тема 11. Психопрофілактика дитячого насильства в сім'ї і суспільстві.

1. Особливості психопрофілактики насильства над дітьми.

2. Профілактика насильства над дітьми.

3. Розвиток асертивності дітей та впевненості в собі як чинник профілактики дитячого насильства.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/8

Тема 12. Насильство над жінками: форми, фактори ризику та наслідки.

1. Види і форми насильства над жінками.
2. Фактори ризику і причини жорсткого поводження з жінкою.
3. Наслідки насильства над жінками.

Тема 13. Допомога жінкам в ситуації насильства.

1. Основні принципи психологічної допомоги жінкам – жертвам домашнього насильства.
2. Психологічна робота з жінками, які стали жертвами сексуального насильства.
3. Особливості групової роботи з жінками, які зазнали насильства.
4. Діяльність кризових центрів і притулків для жінок - жертв домашнього насильства.

Тема 14. Психопрофілактика насильства над жінками.

1. Загальні особливості профілактики насильства над жінками.
2. Профілактика насильства над жінками.

Тема 15. Насильство над людьми похилого віку: діагностика, оцінка, психологічна допомога і профілактика.

1. Види і форми насильства над людьми похилого віку.
2. Фактори ризику і причини жорсткого поводження з людьми похилого віку.
3. Визначення та діагностика насильства над людьми похилого віку.
4. Психологічна допомога людям похилого віку, які стали жертвами насильства.
5. Профілактика насильства над людьми похилого віку.

Тема 16. Психологія тероризму. Психологічна допомога жертвам терору.

1. Визначення, історія виникнення, види та сучасні форми тероризму.
2. Психологічна структура терористичної діяльності.
3. Особистість терориста.
4. Рекомендації щодо дій при загрозі здійснення терористичного акту.
5. Віктимологія терору.
6. Психологічна допомога жертвам терору.

Змістовий модуль 3. Психологічні основи віктимної поведінки особистості

Тема 17: Віктимологія як наука

1. Предмет віктимології: мета, завдання, функції віктимології.
2. Методологія і методика віктимологічних досліджень
3. Огляд віктимологічних досліджень у світі.

Тема 18. Зміст і форми віктимної поведінки особистості

1. Поняття про віктимну поведінку. Відхилення поведінки від соціальних і моральних норм.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	

2. Віктимна поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А. Адлер, Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу).
3. Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
4. Психологічний аналіз сутності понять: «віктимність», «віктимізації», «віктимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка».
5. Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки.

Тема 19. Самосвідомість особистості

1. Погляди на проблему самосвідомості у вітчизняній та зарубіжній науці.
2. Структура самосвідомості та «Я-концепції» особистості.
3. Компоненти самосвідомості: когнітивний (самопізнання), емоційний (відношення до себе), регулятивний.
4. Види «Я-образів» особистості: тілесне Я, реальне Я, ідеальне Я, викривлене Я.

Тема 20. Захисні механізми особистості

1. Поняття про адаптивні функції захисних механізмів.
2. Рефлексія як психічний механізм самосвідомості.
3. Види захисних механізмів: проекція, інтроєкція, регресія, ретрофлексія, сублимація, раціоналізація, ідентифікація, дефлексія.

Тема 21. Чинники віктимної поведінки особистості

1. Групи чинників, що зумовлюють віктимну поведінку особистості.
2. Соціальні чинники як несприятливі соціальні, економічні, політичні, правові умови існування суспільства. Феномен «порівняльної депривації» як наслідок розшарування суспільства, наявності привілеїв у невеликої кількості людей.
3. Соціально-психологічні чинники, пов'язані з несприятливими особливостями взаємодії особистості зі своїм найближчим оточенням, з негативним впливом останнього на розвиток особистості.
4. Роль сім'ї у становленні особистості з віктимною поведінкою. Стилі сімейного виховання, що сприяють формуванню віктимної поведінки.
5. Роль ЗМІ у виникненні віктимної поведінки.
6. Індивідуально-психологічні чинники, що пов'язані з наявністю певних характеристик особистості, які утруднюють процес її соціалізації. Неадекватна самооцінка і рівень домагань, підвищений рівень тривожності, агресивність, соромливість, морально деформовані і протиправні ціннісні орієнтації як причини віктимної поведінки.
7. Відставання в загальному розвитку, що викликане хворобами, фізичними порушеннями та їх вплив на відхилення в поведінці.

Тема 22. Жертва злочинних посягань

1. Поняття жертви злочину.
2. Структура особистості жертви злочину та рівні її вивчення.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/10

3. Класифікація і типологія жертв злочинних посягань.
4. Психологія жертв злочинних посягань.
5. Жінка, Неповнолітні діти, Особа похилого віку, Підприємець, Користувач мережі Інтернет, Особи, що займаються професійною діяльністю, пов'язаною з ризиком, як жертви злочинних посягань.

Змістовий модуль 4. Діяльність психолога з надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою

Тема 23. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою.

1. Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо.
2. Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей віктимної поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин віктимної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників віктимної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин віктимної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).
3. Методи психологічної діагностики віктимної поведінки.
4. Особливості спостереження, тестування, опитування.

Тема 24. Психологічні умови профілактики і корекції віктимної поведінки

1. Зміст, функції і етапи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.
2. Створення передумов попередження відхилень у поведінці через пропаганду здорового образу життя, формування сприятливого соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні особистості, створення можливостей для самореалізації особистості в суспільстві тощо.
3. Напрями психологічної допомоги особистості: психологічна превенція (попередження, профілактика) і психологічна інтервенція (подолання, корекція, реабілітація).
4. Психодіагностика як допоміжний засіб надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою.
5. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з віктимною поведінкою.
6. Особливості роботи «телефону довіри» як анонімного консультування особистості, схильної до віктимної поведінки.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/11

7. Психологічні основи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.

8. Основні напрями, види та принципи профілактики віктимної поведінки особистості.

9. Форми психологічної корекції віктимної поведінки особистості.

10. Методи психокорекції віктимної поведінки особистості.

Тема 25. Теоретичні і практичні аспекти тренінгу самопізнання та саморозвитку.

1. Принципи тренінгової роботи.

2. Стадії та процеси тренінгу.

3. Програма тренінгу самопізнання та саморозвитку.

4. Оцінка результатів тренінгової роботи.

5. Психологічна симптоматика наявності порушень комунікативних стосунків.

6. Усвідомлення суттєвих аспектів власної поведінки завдяки зворотному зв'язку і самоспостереженню.

7. Випробування нових способів і форм поведінки.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/ 12

Підготовка до практичних (семінарських) занять

Нижче подано перелік тем занять, питань у межах цих тем, до обговорення яких мають готуватися студенти.

Тема 1. Проблема насильства в сучасному суспільстві

- 1) Сучасна статистика різних видів насильства в Україні і в світі.
- 2) Віктимологія: історія і сучасність.
- 3) Основні поняття віктимології.
- 4) Види насильства.
- 5) Цикл насильства.
- 6) Причини насильства і фактори ризику.

Тема 2. Загальні напрямки психопрофілактики насильства в сучасному українському суспільстві

- 1) Специфіка первинної, вторинної і третинної профілактики насильства.
- 2) Роль мас-медіа в профілактиці та пропаганді насильства.

Тема 3. Ненасильницька комунікація як чинник психопрофілактики насильства

- 1) Психологія стосунку «кривдник – жертва».
- 2) Агресивна поведінка як фактор насильства (компоненти агресивної поведінки, види агресивної поведінки за мотивами агресії).
- 3) Адиктивна поведінка та роль залежностей у насильстві (етапи формування адиктивного процесу, психологічні особливості людини, схильної до формування адикцій, особливості uzалежнених осіб, які можуть бути чинником прояву насильства).
- 4) Асертивна поведінка як чинник профілактики насильства (теорія ненасильницької комунікації М. Розенберга, складові асертивної поведінки, особливості асертивних осіб, правила асертивної поведінки за М. Смітом).

Тема 4. Психологічне насильство в суспільстві: маніпуляції та психологічний тиск

- 1) Маніпуляція та психологічний тиск.
- 2) Маніпулювання особистістю і контроль свідомості.

Тема 5. Агресивна поведінка як основа насильства

- 1) Поняття агресії.
- 2) Види агресії.
- 3) Теорії агресії.
- 4) Агресія як набута соціальна поведінка.
- 5) Атмосфера у сім'ї як джерело агресії у дітей.
- 6) Вплив демонстрації моделей агресивної поведінки на агресивність дітей.

Тема 6. Психологія кривдника

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/13

- 1) Психологічний портрет особи, яка вчиняє насильство.
- 2) Психологічні особливості неповнолітніх кривдників.

Тема 7. Психологія «жертви»

- 1) Типи жертв.
- 2) Соціально-психологічна типологія жертв (Д.В. Рівман).
- 3) Класифікація жертв на основі характеру і міри вираженості особистісних якостей особи, які визначають її індивідуальну схильність до віктимності (Д.В. Рівман).
- 4) Класифікація жертв насилля на основі характеристик мотивації провідної віктимної активності особистості (В.А. Туляков).
- 5) Види віктимності.
- 6) Формування віктимності: теорії і моделі (теорія віктимності як результату порушеного особистісного розвитку, теорія способу життя (the lifestyle / exposure theory) (Michael J. Hindelang, Michael R. Gottfredson and James Garofalo), модель міжособистісної віктимізації, модель насильства в сім'ї, теорія віктимологічного конфлікту, гендерна модель насильства).

Тема 8. Психологічні особливості жертв різних видів насильства

- 1) Особливості сприймання жертви.
- 2) Поведінка жертв у різних фазах скоєння насильства.
- 3) Поведінка жертв сексуального насильства.
- 4) Жертви психологічного і фізичного насильства.
- 5) Закономірності поведінки заручників.

Тема 9. Насильство над дітьми: діагностика та оцінка

- 1) Види і форми насильства над дітьми.
- 2) Фактори ризику і причини жорстокого поводження з дітьми.
- 3) Визначення та діагностика насильства над дітьми.

Тема 10. Допомога дітям – жертвам насильства

- 1) Основні принципи психологічної допомоги дітям, які стали жертвами насильства.
- 2) Кризова інтервенція в ситуації насильства над дітьми.
- 3) Умови та етапи індивідуальної психотерапевтичної роботи з дітьми-жертвами насильства.
- 4) Основні принципи групової психотерапевтичної роботи з дітьми, які стали жертвами насильства.

Тема 11. Психопрофілактика дитячого насильства в сім'ї і суспільстві

- 1) Особливості психопрофілактики насильства над дітьми.
- 2) Первинна, вторинна і третинна профілактика насильства над дітьми.
- 3) Розвиток асертивності дітей та впевненості в собі як чинник профілактики дитячого насильства.

Тема 12. Насильство над жінками: форми, фактори ризику та наслідки

- 1) Види і форми насильства над жінками.
- 2) Фактори ризику і причини жорсткого поводження з жінкою.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/ 14

3) Наслідки насильства над жінками.

Тема 13. Допомога жінкам в ситуації насильства

- 1) Основні принципи психологічної допомоги жінкам – жертвам домашнього насильства.
- 2) Психологічна робота з жінками, які стали жертвами сексуального насильства.
- 3) Особливості групової роботи з жінками, які зазнали насильства.
- 4) Діяльність кризових центрів і притулків для жінок – жертв домашнього насильства.

Тема 14. Психопрофілактика насильства над жінками

- 1) Загальні особливості профілактики насильства над жінками.
- 2) Первинна, вторинна і третинна профілактика насильства над жінками.

Тема 15. Насильство над людьми похилого віку: діагностика, оцінка, психологічна допомога і профілактика

- 1) Види і форми насильства над людьми похилого віку.
- 2) Фактори ризику і причини жорсткого поводження з людьми похилого віку.
- 3) Визначення та діагностика насильства над людьми похилого віку.
- 4) Психологічна допомога людям похилого віку, які стали жертвами насильства.
- 5) Профілактика насильства над людьми похилого віку.

Тема 16. Психологія тероризму. Психологічна допомога жертвам терору

- 1) Визначення, історія виникнення, види та сучасні форми тероризму.
- 2) Психологічна структура терористичної діяльності.
- 3) Особистість терориста.
- 4) Рекомендації щодо дій при загрозі здійснення терористичного акту.
- 5) Віктимологія терору.
- 6) Психологічна допомога жертвам терору.

2) Підготовка до модульних контрольних робіт

Протягом курсу передбачено написання студентами двох модульних контрольних робіт у формі тестових завдань.

На першу модульну контрольну роботу винесено питання, які стосуються тем №№1-8. На другу модульну контрольну роботу винесено питання, які стосуються тем №№9-16.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф.-31.07- 08.03/053.00/Б/2024
	Екземпляр № 1	Арк 17/ 15

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Історія розвитку вивчення проблеми насильства в психології.
2. Види і категорії насильства. Групи ризику.
3. Роль телебачення і преси у проблемі насильства в суспільстві.
4. Ненасильницька комунікація як чинник психопрофілактики насильства.
5. Маніпуляція та психологічний тиск. Маніпулювання особистістю і контроль свідомості.
6. Психопрофілактика психологічного насильства в суспільстві.
7. Агресивна поведінка як основа насильства.
8. Алкоголь та наркотики як фактор підвищення ризику насильства.
9. Психологія кривдника.
10. Психологія жертви насильства.
11. Психологічні особливості жертв різних видів насильства.
12. Жорстке поводження з дітьми: основні методологічні, практичні та правові аспекти.
13. Сексуальне зловживання дітьми: терапевтичні, клінічні та соціальні підходи. Виявлення та клінічна оцінка.
14. Допомога дітям, що стали жертвами жорсткого поводження.
15. Індивідуальна та групова терапія дітей, що стали жертвами насильства.
16. Психопрофілактика насильницької поведінки над дітьми.
17. Психологія кривдника в ситуації фізичного та сексуального насильства над жінкою.
18. Психологія жертви в ситуації фізичного та сексуального насильства над жінкою.
19. Оцінка стану жінки, що постраждала від насильства.
20. Допомога жінкам в ситуації фізичного насильства.
21. Основні стратегії психологічної допомоги жінкам – жертвам насильства.
22. Психопрофілактика насильства над жінками.
23. Насильство над людьми похилого віку: діагностика, оцінка, психологічна допомога і профілактика.
24. Психологія тероризму. Психологічна допомога жертвам терору.

Рекомендована література

1. Кулик К. Д. Віктимологічна характеристика жертв розбещення неповнолітніх в Україні. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 4. С. 343- 348.
2. Мар'єнко Б.С. Основи психопатології: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 120 с.
3. Джужа Анастасія Олександрівна; Сюравич, Валерій Григорович. Деякі аспекти становлення віктимології як напряму кримінологічної науки. Науковий редактор, 2021, 125.
4. Віктимологія : навчальний посібник / Н. М. Теслик. – Суми : Сумський державний університет, 2021. – 71 с.
5. Ювенальна віктимологія: теоретико-правова модель : монографія / Є. С. Назимко, М. С. Андріяшевська, Т. І. Тіточка. – Запоріжжя : Гельветика, 2021.

Допоміжна література:

1. Важливі навички в періоді стресу: ілюстроване керівництво. Копенгаген: Європейський регіональний офіс Всесвітньої організації охорони здоров'я; 2020. Ліцензія ес ВУ-NC-SA 3.0 IGO
2. Шостко О. Ю. Сучасні світові тенденції злочинності / О. М. Подільчак. Проблеми законності. Харків. 2020. Вип. 148. С. 184-200.
3. Лех, Р. В. Жертва насильницьких злочинів – ключове поняття віктимології. Київський часопис права, (4), 271-275 с. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2021.4.41>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Електронна бібліотека Державного університету «Житомирська політехніка» <http://eztuir.ztu.edu.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Наукові видання Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/info/265/>
4. Актуальні питання сучасної психології - http://library.sspu.sumy.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc.psihologii
5. American Psychological Association: <http://www.apa.org>